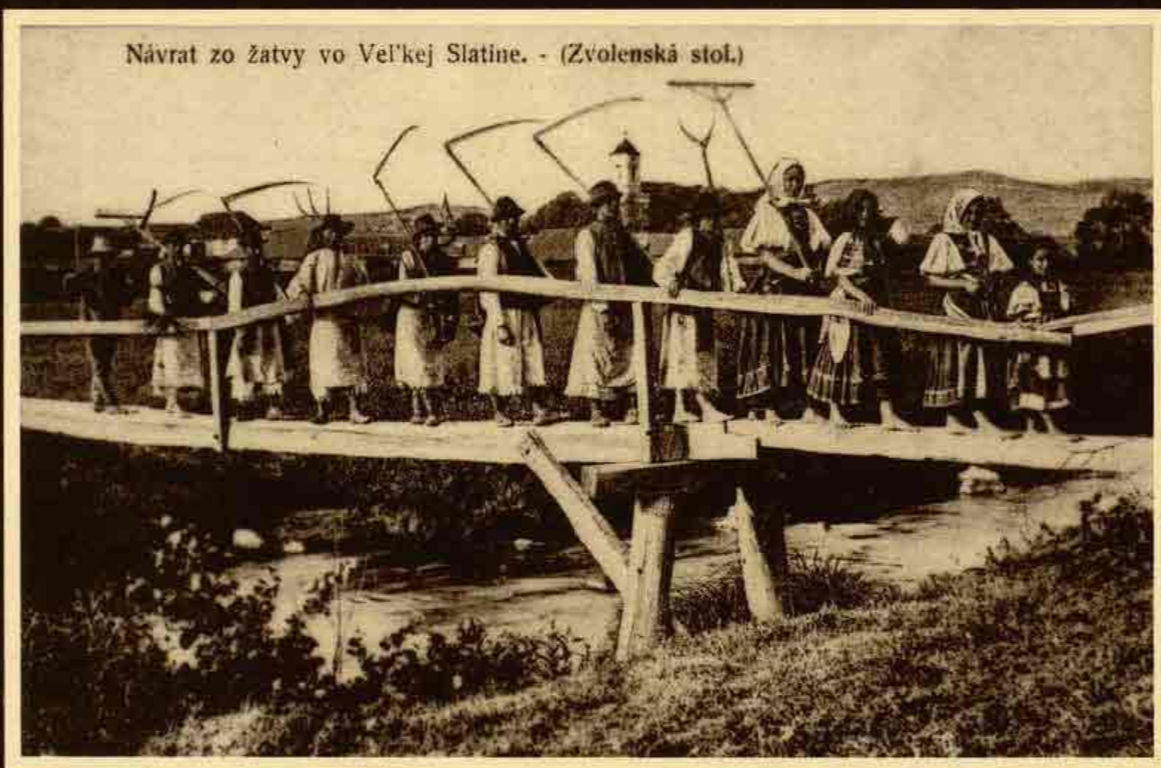

Slovenský národopis

1-2
38-1990

- Na obálke:* 1. strana: Návrat zo žatvy. Prvá pol. 20. stor., Zvolenská Slatina, okr, Zvolen. Foto P. Socháň
4. strana: Pozvánky na zábavy v Pezinku. K článku K. Popelkovej: Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období. Foto H. Bakaljarová

Na príprave čísla spolupracovali PhDr. Gabriela Kiliánová a PhDr. Peter Salner, CSc.

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašparíková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosálová, Antonín Robek, Peter Slavkovský, Viera Urbancová

Slovenský národopis

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

VEDA

VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

BRATISLAVA

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

K FUNKCII SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA – HISTORICKÉ A ETNO-KULTÚRNE ASPEKTY

Filová, Božena: O etnografickom výskume spoločenských skupín	8
Širovátka, Oldřich: Skupina, lid a národ v koncepcii folklóru	13
Jakubíková, Kornélia: Pohlavná a veková diferenciácia v svadobných obyčajoch na Slovensku	19
Nikoličová, Desanka: Autorita a socializácia jednotlivca v rodine	29
Radovanovičová, Miljana: Problematika socializácie v srbskej etnografii 19. a prvej polovice 20. storočia	35
Ratica, Dušan: Miesto starých ľudí v rodinnom a spoločenskom živote slovenskej dediny	39
Onderčaninová, Andrea: Spoločenské kontakty starých ľudí v súčasnosti	45
Beněš, Bohuslav: K vlivu tradície na vznik a formování skupín v dětských folklórních souborech	51
Profantová, Zuzana: Generácia ako determinanta v transmisii a tradícii folklórneho žánru	55
Slavkovský, Peter: Sezónni robotníci ako sociálna skupina	65
Kalavský, Michal: Spoločenský pôvod remeselníckych učňov a zmluvné vzťahy v rokoch 1889–1938 vo vybraných oblastiach Slovenska	71
Čukan, Jaroslav: Funkcie podporného spolku v baníckej obci	83
Kardošová, Monika: Živnostníci ako profesionálna skupina a ich význam pre spoločenský život mesta v medzivojnovom období	91
Darulová, Jolana: Odras sociálnych skupín v ľudovej próze	99
Habovštiak, Anton: Tajný jazyk hornooravských predavačov plátina ako prejav ich skupinovej odlišnosti	103
Bandić, Dušan: K výskumu hodnotových orientácií vedeckej ustanovizne ako špecifickej spoločenskej skupiny	111
Frölec, Václav: Mikrostruktúra tradičného lokálneho spoločenství v Čechách a na Moravě v 19. st. 117	117
Kovačevićová, Soňa: Spolkový život v Liptovskom Mikuláši v rokoch 1830–1945	135
Langer, Jiří: Význam sociálneho prostredia pre kultúrne diferenciácie v sídelnom vývoji	150
Podoba, Juraj: Odras sociálnej štruktúry na vý-	

voji stavebnej kultúry a bývania na slovenskom vidku	160
Štibrányiová, Tatiana: K problematike teritoriálnych skupín (na príklade kopaničiarskej obce Valaská Belá)	167
Méryová, Margita: Veková a sociálna diferenciácia lokálneho spoločenstva (na príklade tanečného života)	173
Kandert, Josef: Funkcie tzv. lepších rodín ve vytváření hodnotových systémů středoslovenské vesnice	181
Škovierová, Zita: Súčasné funkcie susedských skupín	184
Paríková, Magdaléna: Miesto a funkcie služobníctva v lokálnom spoločenstve	191
Chorváthová, Lubica: K otázke vplyvu cirkevného života na formovanie záujmových skupín lokálneho spoločenstva Slovenska v prvej polovici 20. storočia	194
Popelková, Katarína: Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období	199
Beňušková, Zuzana: Profesia pôrodných báb v kultúrohistorickom kontexte	205
Falfánová, Lubica: Družstevný obchod a lokálna spoločnosť	215
Sulitka, Andrej: K diferenciácii folklórnych tradícií zanikajúceho lokálneho spoločenstva v národnostne zmiešanej oblasti	224
Míchaľova, Káťa: Potulní speváci-žobráci ako sociálna skupina a ich funkcie v spoločnosti	230
Kiliánová, Gabriela: Žobráci ako spoločenská skupina a jej vzťahy k lokálnemu spoločenstvu	237
Luther, Daniel: Bratislavské korzo v minulosti	247
Vanovičová, Zora: K spoločenskej funkcii folklórnych humoristických postáv v meste	253
Svecová, Soňa: Funkcia spoločenského vedomia v utváraní a existencii etnografických skupín Slovenska	257
Marušiaková, Jelena: Malé etnické skupiny – pokus o vnútornú klasifikáciu	262
Dubayová, Mária: K problematike vzťahov cigánskej lokálnej a cigánskej etnickej skupiny	274
Mann, Arne B.: Výber manželského partnera u Cigánov-Rómov na Spiši	278
Salner, Peter: Na margo kolokvia	285
DISKUSIA	
Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – poznámky retrospektíve	287
Urban, Marian: Filmy o ľudovej kultúre a Etnofilm Čadca	292

Luther, Daniel: Vedecký film a videozáznam na Etnofilme Čadca	294
Lužica, René: Etnofilm a televízne programy o ľudovej kultúre	295
Diskusia na voľnej tribúne Etnofilmu Čadca 1988	298
Záverečný protokol	300
ROZHLADY	
Za Emou Markovou (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Pozdrav k jubileu Sone Švecovej (Marta Botíková)	304
K životnému jubileu M. Kaspera (Milan Leščák)	305
Konferencia „Desať rokov inštitucionálneho národopisného výskumu južného Gemera“ (Jozef Liszka)	306
IX. medzinárodné sympóziu Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. medzinárodná konferencia folkloristov v Bulharsku (Hana Hlôšková)	307
Od detskej knihy k bádaniu o rozprávkach (Viera Gašparíková)	308

RECENZIE A REFERÁTY

Holý, D.: Zpěvní jednotky lidové písně (Soňa Burlasová)	310
Štefanovičová, T.: Osudy starých Slovanov (Monika Kardošová)	311
Dejiny literárnej komparatistiky socialistických krajín (Zuzana Profantová)	311
Norwegische und Isländische Volksmärchen (Gabriela Kiliánová)	312
Něšťastné peníze (Gabriela Kiliánová)	313
Todorov, D.: Blgarskata etnografia (Peter Slavkovský)	314
Takács, B.: Bibliai jelképek (Olga Danglová)	315
Gömöri Néprajza 1–20 (Jozef Liszka)	316
P. Zelenák: Socializácia živností na Slovensku (Jaroslav Čukan)	318
G. V. Starovojtova: Etničeskaja gruppa v sovremennom sovetskom gorode (Zuzana Profantová)	319

СОДЕРЖАНИЕ

К ФУНКЦИИ ОБЩЕСТВЕННЫХ ГРУПП В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ И БЫТА – ИСТОРИЧЕСКИЕ И ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ

Филова, Божена: Об этнографическом исследовании общественных групп	8
Сироватка, Олдржих: Группа, народ и нация в концепции фольклора	13
Якубикова, Корнелия: Половая и возрастная дифференциация в свадебных обычаях в Словакии	19
Николич, Десанка: Авторитет и социализация лица в семье	29
Радованович, Миляна: Социализация в сербской этнографии 19-го и первой половины 20-го	

веков	35
Ратица, Душан: Место старых людей в семейной и общественной жизни словацкой деревни	39
Ондерчанинова, Андреа: Общественные контакты старых людей в настоящее время	45
Бенеш, Богуслав: Влияние традиции на возникновение и формирование групп в детских фольклорных ансамблях	51
Профантова, Зузана: Поколение как детерминанта в трансмиссии и традиции фольклорного жанра	55
Славковски, Петер: Сезонные рабочие как социальная группа	65
Калявски, Михал: Общественное происхождение ремесленных учеников и договорные отношения в избранных областях Словакии в течение 1889–1938 лет	71
Чукан, Ярослав: Функции подсобного общества в обществе шахтеров	83
Кардошова, Моника: Ремесленники в качестве профессиональной группы и их значение для общественной жизни города в межвоенный период	91
Дарулова, Йолана: Отражение социальных групп в народной прозе	99
Хабовштиак, Антон: Секретный язык продавцов полотна из верхней Оравы как проявление их группового отличия	103
Бандич, Душан: К исследованию ценностных ориентаций научного учреждения в качестве специфичной общественной группы	111
Фролец, Вацлав: Микроструктура традиционного местного общества в Чехии и в Моравии в 19-ом веке	117
Ковачевичова, Соня: Жизнь общества в г. Липтовски Микулаш в течение 1830–1945 гг.	135
Лангер, Йиржи: Значение социальной среды для культурной дифференциации в развитии поселения	150
Подоба, Юрай: Отражение социальной структуры в развитии строительной культуры и жилища в словацкой деревне	160
Мерова, Маргита: Возрастная и социальная дифференциация местного общества (на примере танцевальной жизни)	167
Штибраниова, Татьяна: К проблематике территориальных групп (на примере хутора Валаска Бела)	173
Кандерт, Йосеф: Функции так наз. лучших семей в создании ценностных систем среднесловацкой деревни	181
Шковиерова, Зита: Современные функции соседских групп	184
Парикова, Магдалена: Место и функции прислуг в локальном обществе	191
Хорватова, Любица: К вопросу влияния церковной жизни на формирование самостоятельных групп локального общества Словакии в первой половине 20-го века	194
Попелкова, Катарина: Общественные случаи	

встречи жителей небольшого города в межвоенный период	199
Бенюшкова, Зузана: Профессия повивальных бабок в культурно-историческом контексте	205
Фалтянова, Любица: Кооперативная торговля и местное общество	215
Сулитка, Андрей: К дифференциации фольклорных традиций отмирающего местного общества в национально смешанной области	224
Михайлова, Катя: Бродячие певцы-нищие как социальная группа и их функции в обществе	230
Килианова, Габриела: Нищие как социальная группа и их отношения к местному обществу	237
Лутер, Даниел: Братиславское „корзо“ в прошлом	247
Вановичова, Зора: К общественной функции фольклорных юмористических лиц в городе	253
Швецова, Соня: Функция общественного сознания в создании и существовании этнографических групп в Словакии	257
Марушиакова, Елена: Маленькие этнические группы – попытка к внутренней классификации	262
Дубаиова, Мария: К проблематике отношений цыганской местной и цыганской этнической групп	274
Манн, Арне Б.: Выбор супруга у Цыган-Рома в регионе Спиш	278
Салнер, Петер: После колоковия	285
ДИСКУССИЯ	
Лешчак, Милан: Этнофильм Чадца – замечания ретроспективе	287
Урбан, Мариан: Фильмы о народной культуре и Этнофильм Чадца	292
Лутер, Даниел: Научный фильм и видеозапись на Этнофильме Чадца	294
Лужица, Ренé: Этнофильм и телевизионные программы о народной культуре	295
Дискуссия в свободной трибуне Этнофильма Чадца 1988	298
Заключительный протокол совещания жюри Этнофильма Чадца 1988	300
ОБЗОРЫ	
За Эмой Марковой (Ярмила Паличкова-Паткова)	302
Привет к юбилею Сони Швецовой (Марта Ботикова)	304
К жизненному юбилею М. Каспера (Милан Лешчак)	305
Конференция „Десять лет институционального этнографического исследования южного Гемера“ (Йозеф Лиска)	306
IX-ый международный симпозиум Ethnographia Rannonica (Юрай Подооба)	306
VIII. международная конференция фольклористов в Болгарии (Хана Хлошкова)	307
От детской книги к исследованию сказок (Вера Гашпарикова)	308
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	

INHALT

ZUR FUNKTION DER SOZIALEN GRUPPEN BEI DER FORMIERUNG DES GESELLSCHAFTLICHEN BEWUSSTSEINS UND DER LEBENSWEISE – HISTORISCHE UND ETHNOKULTURELLE ASPEKTE	
Filová, Božena: Über die ethnographischen Erforschung der gesellschaftlichen Gruppen	8
Sirovátka, Oldřich: Die Gruppe, das Volk und die Nation in der Konzeption der Folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Die Geschlechts- und Altersdifferenziation in den Hochzeitsbräuchen in der Slowakei	19
Nikolić, Desanka: Die Autorität und Sozialisation des Individuums in der Familie	29
Radovanović, Miljana: Die Sozialisation in der serbischen Ethnographie des 19. und der ersten Hälfte des 20. Jhd	35
Ratica, Dušan: Der Platz der alten Menschen in dem Familien- und Gesellschaftsleben des slowakischen Dorfes	39
Onderčaninová, Andrea: Die gesellschaftlichen Kontakte der alten Menschen in der Gegenwart	45
Beneš, Bohuslav: Der Einfluss der Tradition auf die Entstehung und Formung der Gruppen in Kinderfolklorensembles	51
Profantová, Zuzana: Generation als eine Determinante in der Transmission und Tradition eines Folkloregenes	55
Slavkovský, Peter: Die Saisonarbeiter als soziale Gruppe	65
Kalavský, Michal: Die gesellschaftliche Herkunft der Handwerkerlehrlinge und die Lehrvertragsbedingungen in den J. 1889–1938	71
Čukan, Jaroslav: Die Bedeutung des Unterstützungsvereins in einer Bergarbeitergemeinde	83
Kardošová, Monika: Die Gewerbetreibenden als professionelle Gruppe und ihre Bedeutung für das Gesellschaftsleben der Stadt in der Zwischenkriegszeit	91
Darulová, Jolana: Der Reflex der sozialen Gruppen in der Volksprosa	99
Habovštiak, Anton: Über die „Leinwandhändlersprache“ im oberen Orava-Gebiet	103
Bandić, Dušan: Zur Forschung der Wertorientierung eines wissenschaftlichen Instituts als einer spezifischen sozialen Gruppe	111
Frolec, Václav: Die Mikrostruktur der traditionellen lokalen Gemeinschaft in Böhmen und in Mähren im 19. Jhd	117
Kovačevićová, Soňa: Das Gesellschaftsleben in der Stadt Liptovský Mikuláš in den J. 1830–1945	135
Langer, Jiří: Die Bedeutung der sozialen Umwelt für die kulturelle Differenzierung in der Siedlungsentwicklung	150
Podooba, Juraj: Der Reflex der sozialen Struktur in der Entwicklung der Baukultur und Wohnweise in der slowakischen Provinz	160
Štibrányiová, Tatiana: Zur Problematik der terri-	

torialen Gruppen	167
Méryová, Margita: Die alters- und soziale Differenzierung in lokaler Gemeinschaft	173
Kandert, Josef: Die Funktion der sog. besseren Familien in der Schaffung der Wertsysteme im mittelslowakischen Dorf	181
Škovierová, Zita: Gegenwärtigen Funktionen der Nachbarsgruppen	184
Paríková, Magdaléna: Die Stellung und Funktionen der Dienerschaft in der lokalen Gemeinschaft	191
Chorváthová, Lubica: Zur Frage des Einflusses des kirchlichen Lebens auf die Formung von Interessengruppen der Lokalgemeinschaft in der Slowakei in der 1. Hälfte des 20. Jahrhundert	194
Popelková, Katarína: Gesellschaftliche Anlässe und Gelegenheiten bei denen sich die Bewohner einer Kleinstadt in der Zwischenkriegszeit trafen	199
Beňušková, Zuzana: Der Hebammerberuf im kulturhistorischen Kontext	205
Falťanová, Lubica: Die Genossenschaftliche Handel und die lokale Gesellschaft	215
Sulitka, Andrej: Zur Differenzierung der Folkloretradition einer untergehenden Lokalgemeinschaft in einer national Gemischten Region	224
Michajlova, Kafa: Die Wandernden Sänger-Bettler als soziale Gruppe und ihre Funktionen in der Gesellschaft	230
Kiliánová, Gabriela: Bettler als eine soziale Gruppe und ihre Beziehungen zur lokalen Gemeinschaft	237
Luther, Daniel: Der Corso in Bratislava	247
Vanovičová, Zora: Folklorezyklen über humoristische Gestalten in der Stadt	253
Švecová, Soňa: Funktion des gesellschaftlichen Bewusstseins in der Formierung und Existenz der ethnographischen Gruppen in der Slowakei	257
Marušiaková, Jelena: Kleine ethnische Gruppen – ein Versuch um Klassifikation	262
Dubayová, Mária: Zur Problematik der Beziehungen der lokalen und ethnischen Zigeunergruppe	274
Mann, Arne B.: Die Ehepartnerwahl bei den Zigeuner-Romas in der Region Zips	278
Salner, Peter: Am Rande des Kolokviums	285
DISKUSSION	
Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – Anmerkungen zur Retrospektive	287
Luther, Daniel: Die wissenschaftliche Film und Videoaufnahme in Ethnofilm Čadca	292
Lužica, René: Etnofilm und die Fernsehprogramme über die Volkskultur	295
Diskussion auf der Freien Tribune des Ethnofilms Čadca 1988	298
Schlussprotokoll aus dem Filmwettbewerb Ethnofilm Čadca 1988	300
RUNDSCHAU	
Nachruf für Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Jubiläumsgross für Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
Jubiläum von M. Kasper (Milan Leščák)	305

Konferenz „Zehn Jahre der institutionellen volkskundlichen Forschung in Südgemein“ (Jozef Liszka)	306
IX. Internationales Symposium Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. Internationale Konferenz der Folkloristen in Bulgarien (Hana Hlôšková)	307
Vom Kinderbuch zur Märchenforschung (Viera Gašparíková)	308
BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	

CONTENTS

TO THE FUNCTION OF SOCIAL GROUPS IN SHAPING THE SOCIAL CONSCIOUSNESS AND THE WAY OF LIFE – HISTORICAL AND ETHNOCULTURAL ASPECTS	
Filová, Božena: On ethnographical research of social groups	8
Sirovátka, Oldřich: The group, the people and the nation in the conception of folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Sexual and age differentiation in the wedding customs in Slovakia	19
Nikolić, Desanka: Authority and socialization of the individual in family	29
Radovanović, Miljana: Socialization in Serbian ethnography of 19th and the first half of 20th century	35
Ratica, Dušan: The role of old people in the family and in social life of the Slovak village	39
Onderčaninová, Andrea: Social contacts of old people at the present time	45
Beneš, Bohuslav: The influence of the tradition on the rise and shaping of groups in the children's folklore	51
Profantová, Zuzana: Generation as a determinant in the transmission and tradition of folklore genre	55
Slavkovský, Peter: Seasonal workers as a social group	65
Kalavský, Michal: The social origin of artisan's apprentices and the contractual relationships in the chosen regions of Slovakia within the years 1889–1938	71
Čukan, Jaroslav: The function of a subsidiary association in mining village	83
Kardošová, Monika: Craftsmen as a professional group and their significance for the social life in town in the interwar period	91
Darulová, Jolana: The reflection of social groups in folk prose	99
Habovštiak, Anton: The secret language of upper-Oravian linen-dealers as the expression of their group distinction	103
Bandić, Dušan: To the study of value orientation of a scientific institution as a specific social group	111
Frolec, Václav: Microstructure of the traditional local community in Bohemia and Moravia in the 19th century	117
Kovačevićová, Soňa: The life of associations in Liptovský Mikuláš within the years 1830–1945	135

Langer, Jiří: The significance of social environment for the cultural differentiation in the development of settlement	150
Podoba, Juraj: The reflection of social structure in the development of building culture and dwelling in the Slovak villages	160
Méryová, Margita: The age and social differentiation of the local community (based on the example of dancing life)	167
Štibrányiová, Tatiana: To the problems of the territory groups (on the example of a new-ground settlement Valaská Belá)	173
Kandert, Josef: The function of the so-called better families in creating the value systems in the village of central Slovakia	181
Škovierová, Zita: The present-day functions of neighbour groups	184
Paríková, Magdaléna: The position and function of servants in local community	191
Chorváthová, Lubica: To the question of influence of the religious life on shaping the interest groups of the local community of Slovakia in the first half of 20th century	194
Popelková, Katarína: Social occasions of meeting the inhabitants in a small town in the inter-war period	199
Beňušková, Zuzana: The profession of midwives in the cultural and historical context	205
Falánová, Lubica: The cooperative trade and local community	215
Sulitka, Andrej: To the differentiation of folklore traditions of the extinguishing local community in the region with mixed nationalities	224
Michajlova, Kaťa: Itinerant singers-beggars as a social group and their function in society	230
Kiliánová, Gabriela: Beggars as a social group and their relations to the local community	237
Luther, Daniel: The Bratislava promenade in the past	247
Vanovičová, Zora: To the social function of folklore characters in the town	253

Švecová, Soňa: The function of social consciousness in the shaping and existence of ethnographical groups in Slovakia	257
Marušiaková, Jelena: Small ethnic groups – an attempt at the internal classification	262
Dubayová, Mária: To the problems of the relations between the gipsy local and the gipsy ethnic group	274
Mann, Arne, B.: Choice of marital partner in Gipsies-Roma in the region of Spiš	278
Salner, Peter: Remarks on Colloquy	285
DISCUSSION	
Leščák, Milan: Ethnofilm Čadca – Retrospective Remarks	287
Urban, Milan: Films about Folk Culture and Ethnofilm Čadca	292
Luther Daniel: Scientific film and Video-record on the Ethnofilm Čadca	294
Lužica, René: Ethnofilm and television programmes about folk culture	295
Discussion on free tribune of Ethnofilm Čadca 1988	298
The final protocol from the session of the Jury of Ethnofilm Čadca 1988	300
REVIEWS	
After Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Salutation to the anniversary of Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
To the anniversary of M. Kasper (Milan Leščák)	305
The Conference entitled “Ten years of the institutional ethnographic research of south Gemer region (Jozef Liszka)	306
The IXth International Symposium of Ethnographia, Pannonica (Juraj Podoba)	306
The VIIIth International Conference of folklorists in Bulgaria (Hana Hlôšková)	307
From children’s books to the investigation of fairy-tales (Viera Gašpariková)	308
BOOKREVIEWS AND REPORTS	

FUNKCIE SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA – HISTORICKÉ A ETNOKULTÚRNE ASPEKTY

V dvojčísle 1–2/1990 časopisu Slovenský národopis sprístupňujeme súbor príspevkov, orientovaných na spoznávanie funkcií spoločenských skupín pri formovaní spoločenského vedomia a spôsobu života, a to z historických a etnokultúrnych aspektov bádania. Väčšina príspevkov odznela na vedeckom kolokviu, venovanom tejto výskumnej úlohe (Piešťany, 29. V. – 1. VI. 1989) a zachováva si i v publikačnom spracovaní charakter potrebný pre spoločné kolokviálne overovanie a precizovanie poznatkov. Niektoré príspevky vznikli dodatočne na objednávku redakcie (D. Nikoličová, M. Radovanovičová, D. Bandič, A. Habovštiak, J. Marušiaková).

Kolokvium nadviazalo na cyklus pracovných stretnutí a seminárov Národopisného ústavu SAV k danej problematike. Znamenalo prvú etapu jej zmapovania z hľadiska poznávacích cieľov etnografickej a folkloristickej vedy. Takýto cieľ si kladie i dvojčíslo, ktorým výsledky riešenia sprístupňujeme. Novembrový prudký zvrät spoločenských pomerov v našej vlasti, otvárajúci pozitívne predpoklady pre reálne uplatnenie demokracie v živote jednotlivca a celej spoločnosti, znamená i pre etnografiu a folkloristiku rozšírený priestor uplatnenia jej poznatkov. Znamená pre ňu výzvu pravdivými analýzami spoločenskej skutočnosti z hľadiska jej historických a etnokultúrnych determinácií prispievať k jej hlbšiemu poznávaniu a najmä zdokonaľovaniu. Redakcia časopisu Slovenský národopis víta a prijíma túto výzvu. Je presvedčená, že i súbor príspevkov nášho dvojčísla – pripravených ešte pred novembrovými udalosťami 1989 – naznačuje, že etnografia a folkloristika u nás má pre pravdivé a nezužované vedecké zhodnocovanie vývinu spoločnosti vlastné pozitívne skúsenosti a východiská s cieľom humanizovať ju, ktoré sa v našom časopise odrážalo už v predchádzajúcom období.

REDAKCIA

K PROBLEMATIKE TERITORIÁLNYCH SKUPÍN Na príklade kopaničiarskej obce Valaská Belá

TÁŇA ŠTIBRÁNYIOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Vo všeobecnosti sa teritórium javí ako jeden z predpokladov sociálno-kultúrnej integrácie obyvateľstva. Ľudia žijúci na ňom majú vlastný spôsob hospodárenia, bývania, špecifické ekologické podmienky. Je to zóna najintenzívnejších kontaktov týchto ľudí. Faktory ako prostredie, komunikatívny a signifikantnosť formujú sociálno-kultúrny obraz teritoriálnych spoločenstiev.¹

Kopanicové osídlenie bolo a pre niektoré oblasti Slovenska je typické ešte aj dnes. Ako uvádza S. Švecová, „... osady v kopanicovom osídlení nie sú rovnako veľké. Kopanicové sídlo môže zahrnúť samoty, ale aj sústredené osady, ktoré sa svojou veľkosťou vyrovnávajú hromadnej dedine. Ak teda skúmame spoločenské vzťahy medzi kopaničiarmi, prichádzajú do úvahy vzťahy medzi obyvateľmi samôt, ako aj vzťahy medzi obyvateľmi sústredenej osady. Ani vzdialenosti medzi osadami nie sú rovnaké, a to je základom nielen územnej, ale aj spoločenskej izolovanosti obyvateľov.“²

Problematiku teritoriálnych skupín sa pokúsime osvetliť na príklade kopaničiarskej obce Valaská Belá. Pri jej sledovaní sme sa zamerali najmä na vzťahy obyvateľov kopanic (v tomto prípade lazov) k centru obce, a naopak.

Valaská Belá je jednou zo štyroch kopaničiarskych, tzv. valaských obcí, ktoré tvoria osobitnú nárečovú a národopisnú oblasť. Sú to Valaská Belá, Čičmany, Zliechov a Mojtín. Obec v minulosti pozostávala z 92 lazov. Ešte pred druhou svetovou vojnou mala 5 000 obyvateľov; dnes je to už len 3 000. Je rozložená v dĺžke 10 km a dodnes sa uchovalo 82 lazov, z ktorých 40 je obývaných (stav z roku 1982 – pozn. T. Š.). Lazy boli územne rozdelené podľa dolín – Matušickej, Škrípovskej, Studeneckej, Stanáckej a „Ústredia“. Z centra obce je do vzdialenejších lazov aj 6 km.

Valaská Belá, ako dokladá aj samotný názov, bola založená na valaskom práve. Za jej základ sa považuje osada Sebedružka, ktorá existovala už v 13. storočí. Podľa jednotlivých typov osídlenia bola obec rozdelená na ústredie, grunty a lazy. V súčasnosti tvoria grunty s ústredím kompaktný celok. Ich spojením sa vytvorila dlhá obec s potočnou radovou zástavbou. Pre plastickejšie zobrazenie charakteru obce uvádzame tu stručnú charakteristiku lazov, gruntov a ústredia v minulosti a v súčasnosti, pričom vychádzame z odbornej literatúry,³ kroniky obce a z vlastného pozorovania. Minulosť tu chápeme v zúženom časovom rozpätí od roku 1870 až do obnovenia Československej republiky po skončení druhej svetovej vojny. Z tohto obdobia existujú totiž dostupné štatistické údaje, podľa ktorých vyplýva, že najväčší rozkvet zaznamenala obec od roku 1890 do r. 1930, teda v čase dobrých zárobkov.⁴ V tomto období bolo postavených aj najviac domov. Jednotlivé lazy sa od seba líšili veľkosťou, t. j. počtom obytných domov. Niektoré mali tridsať, iné iba jeden dom. Priemerne však mávali lazy 8–9 domov. Najväčší bol laz Rusnáci (30 domov), potom Slezáci (23), Petelúsi (22), Bukovec (22), Kopilec (20). Najmenšie lazy boli Koruna (1 dom), Lovište (1), Truhlint (1), Maslák (1) atď. Na lazoch bolo spolu 759 domov a v ústredí 251 domov. Celkove mala obec 1 010 domov.

Podľa vzniku môžeme rozdeliť lazy na primárne a sekundárne. Primárne vznikli vystávaním sa časti obyvateľstva z ústrednej obce; sekundárne založilo obyvateľstvo samotných lazov.

Zástavba lazov spočívala v spôsobe radenia jednotlivých budov. Obytné a hospodárske budovy boli obvykle postavené frontálnou stranou okolo spoločného dvora, ktorý slúžil všetkým obyvateľom lazov. Lazy boli obývané chudobnejšími veľkorodinami. Dnes väčšina lazov chátra, až kým si jednotlivé domy neodkúpia chalupári. Mnohé lazy sú obývané iba čiastočne.

Grunty možno charakterizovať ako nižšie položené lazy, sústredené za centrom obce. Obytné a hospodárske budovy boli tiež postavené okolo spoločného dvora so

Lazové dvory. Horná Mariková-Ráztoka, okr. Pov. Bystrica. Foto J. Podolák 1976

spoločnou studňou. Charakteristickým znakom gruntov boli komory; najprv drevené, neskôr kamenné spoločné stavby, ktoré mali komory (zvyčajne štyri). Pred komorami boli malé pitvory, pri vchode s oblúkovými výklenkami. Tieto predné miestnosti boli bez dverí a volali sa *rampúchy*. V komorách a rampúchoch boli uskladnené všetky potraviny a spávala v nich mládež a deti. Grunty bývali od seba vzdialené 100–150 krokov. Postupne sa však priestory medzi nimi zastavali a grunty zanikli – splynuli. Obývali ich zámožnejšie rodiny a pokladalo sa za úspech, ak sa podarilo dievčaťu z lazu vydať na grunt.

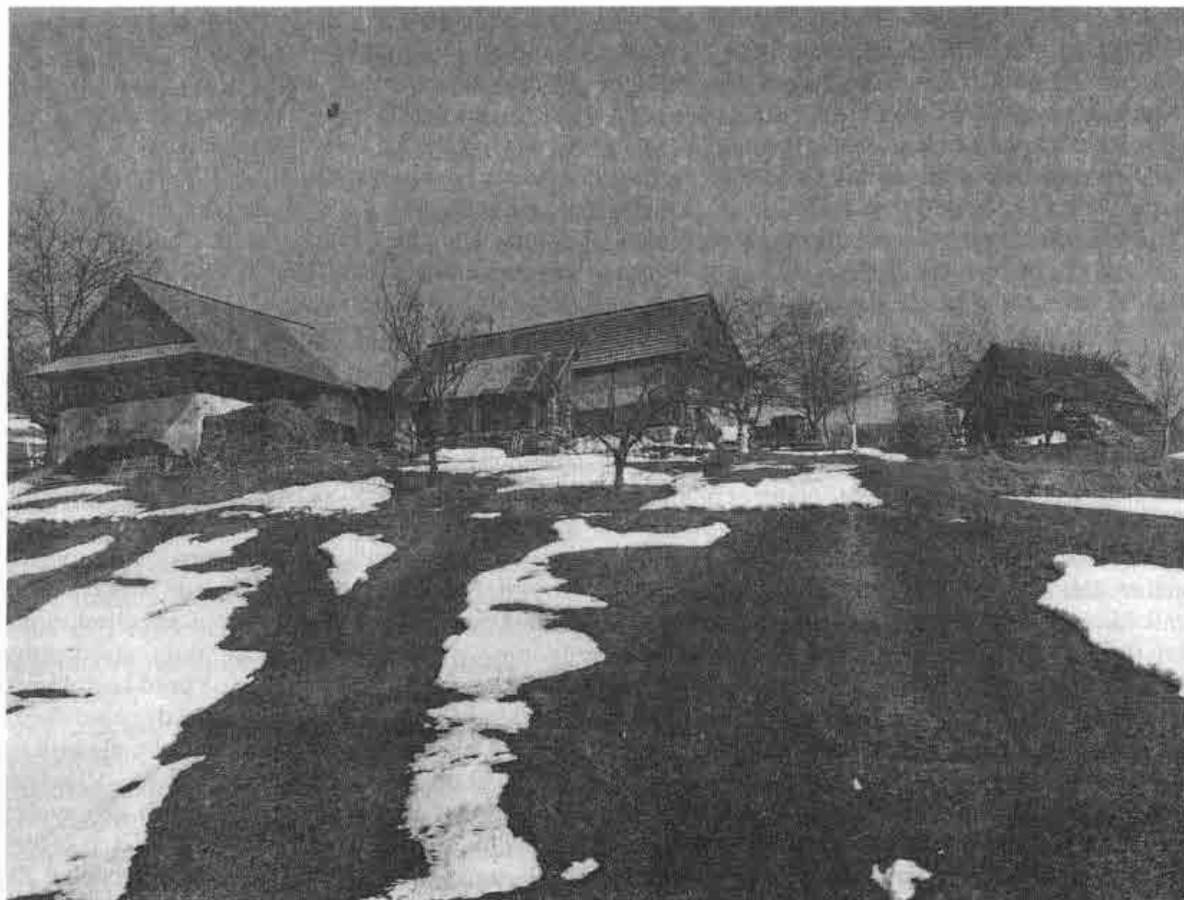
Ústredie bolo tu vždy centrom obce. Malo dve krčmy, poštu, školu, kostol, cintorín a obchody. Obývané bolo prevažne bohatšími roľníkmi, remeselníkmi, ale aj oknármí. V súčasnosti tu prebieha intenzívnejšia výstavba kultúrnych a spoločenských zariadení. Centrum obce disponuje dnes podobnými inštitúciami ako väčšina slovenských dedín (MNV, škola, obchody, kino atď.).

Pôvodným zamestnaním obyvateľov Valaskej Belej bol chov oviec. Neskôr začali obrábať pôdu a chovať hovädzí dobytok. Pomerne neúrodná domáca pôda však nevedela vyživiť svojich obyvateľov, preto sa väčšina mužov začala venovať podomovému oknárstvu.

Vzniku oknárstva v 2. pol. 18. stor. nepriamo napo-

mohla reforma Jozefa II. o zrušení rehôl. Kláštor na Skalke pri Trenčíne mal svoje majetky neďaleko Valaskej Belej. Z vlastného fondu založil sklenú hutu v neďalekom Gápľi. (Gápeľ je osada vo Valaskej Belej, kde v dôsledku vybudovania sklenej huty vznikla robotnícka kolónia, ktorá však do roku 1960 administratívne patrila do obce Zliechov.) Belania tu našli zamestnanie a neskôr začali podnikáť sami ako podomoví remeselníci – oknári, ktorí sa zaoberali zasklievaním rozbitých okien.⁵ O sto rokov neskôr sa už skoro celá mužská časť obyvateľstva venovala tomuto zamestnaniu, ktoré sa začalo dediť z generácie na generáciu. Okrem toho boli Belania vyhľadávaní aj ako sezónni poľnohospodárski robotníci. Muži, ktorí sa nevenovali oknárstvu a ženy, ktoré nehospodárili na poliach, chodili na poľnohospodárske práce na Dolnú zem. Po roku 1932 zasiahla Valaskú Belú vína sociálneho vystahovalectva za prácou. Francúzsko, Kanada, Argentína a USA sa pre mnohých stali dočasným domovom.

Na lazoch sa pomerne dlho udržal veľkorodinný spôsob hospodárenia a života. Rodiny sa nám javia ako relatívne samostatné a sebestačné jednotky, ktoré ešte donedávna saturevali takmer všetky životné potreby svojich členov. To ale neznamená, že by boli bývalí úplne odtrhnuté od ostatného sveta; naopak, veď oknári

Hriňová, laz Biele Vody. Okr. Zvolen. Foto M. Chlebana 1970

sa na svojich cestách dostali až do Srbska. Pritom je zaujímavé, že ani oknári, ani sezónári sa po návrate domov nesnažili zlepšiť svoj život na laze. Svoj domov pokladali za niččo nemenné a stále, za existenčnú istotu. Pripútanosť k lazu bola vlastne pripútanosťou k pôde, i keď – ako sme to už spomenuli – tu žili chudobnejšie rodiny. Bohatšie obývali centrum obce, kde boli priaznivejšie životné podmienky, a najmä dostatok vody.

Sledovanie teritoriálnych skupín na príklade uvedeného lazového osídlenia je značne komplikované tým, že mnohé lazy už zanikli, mnohé sú obývané len čiastočne, a to prevažne strednou a staršou generáciou. „Kompletné“ lazy dnes už nenájdeme. Okrem toho nižšie položené lazy splynuli s ostatnou dedinou, takže v súčasnosti ich už za lazy v pravom slova zmysle nepokladáme. Pre pochopenie dynamiky vývoja vzťahov u obyvateľov Valaskej Belej sme zvolili nasledovné, na seba nadväzujúce problémové zóny: a) hodnotenie jednotlivých lazov, resp. ich obyvateľov ostatnými členmi lokálneho spoločenstva; b) vzťahy medzi lazmi; c) vzťahy obyvateľov lazov k centru

obce; d) súčasný stav, t. j. životaschopnosť lazov, ich využitie v súčasnosti.

a) Hodnotenie lazov ostatnými členmi spoločenstva dokumentujú krátke, no výstižné charakteristiky a prezývky.

Tieto hodnotenia sú zamerané najmä na morálny profil obyvateľov toho ktorého lazu. Na ilustráciu uvádzame tie najvýstižnejšie: „Škrípov (rozumej lazy – T. Š.) sa držal viac so Stanákom – rodinuvalo sa, kmotrovalo“; „Najviac vynikali v bitkách Studenecké lazy a Revište“; „Nemčekovci boli vždy podpichovační – prezývali ich Magnáči“; „Bukovec prezývajú Malá Moskva. Žili tam Fulekovci, najstarší komunisti z Belej. Za prvej svetovej vojny boli v Rusku“; „Laz Sebedružka – základ dediny – boli pokrokovejší“; „Laz Senkovci prezývali Divé husi“.

„Pečiatka“ príslušnosti k lazu zostáva na jeho obyvateľoch aj po ich presťahovaní alebo po vydaji na iné miesto v dedine a stáva sa neoddeliteľnou súčasťou z hľadiska ich hodnotenia okolím: „Uršuľku Senkovú, ktorá je v domove dôchodcov,

dodnes volajú Divá húska. Aj Irenu Senkovú volajú Husárka“; „Nás Habudovcov volali Mandákovci. Podľa zliechovského gruntu Mandákovci, odkiaľ pochádzal dedko“.

b) Vzťahy medzi lazmi.

Ako sme už skôr spomenuli, jednotlivé lazy sa sústreďovali okolo dolín. Vytvárali sa tak menšie centrá väčšinou v miestach, kde sa stretávalo niekoľko lazov, pri vodojeme apod. (napr. Toporári, Krištofári, Smolenica a Šramkovci). Takéto centrum malo svoju školu a krčmu. Na lazoch bolo spolu 9 škôl a 9 krčiem. Školy bývali dvoj až päťtriedne. Každá mala svoje samostatné riaditeľstvo. Tieto školy boli zrušené r. 1973, keď bola daná do užívania nová základná škola v Ústredí obce.

Kontakty medzi lazmi v dôsledku veľkých vzdialeností a neprístupného terénu bývali minimálne. Iba obyvatelia najbližších lazov sa stretávali v krčme, pri nahováračkách, pri páraní peria, pri trepaní konopí, pri pradení a pri svadbách. Svadby sa obyčajne zúčastnil celý laz, aj tí, čo si navzájom neboli rodina. Jednotlivé rodiny žijúce na jednom laze sa nie veľmi znášali. Zvady bývali na dennom poriadku. Susedia kvôli odoranej brázde vedeli presúdiť celý majetok. I napriek nezhodám sa dievčatá často vydávali do susedných lazov. Snahou bolo spájať susedné pozemky.

Formy vzájomnej výpomoci sa uskutočňovali prevažne iba v hraniciach rodiny. Ešte dnes žijú na lazoch ľudia, jednotlivci, pochádzajúci z rôznych rodín, a hoci sú susedia, nepomáhajú si. Za podobné prípady hovorí výpoveď 82-ročného vdovca, ktorý žije na väčšom laze neďaleko centra obce. „Najradšej by som išiel do penzionátu do Prievidze. Nekcem, aby ma na Belej obdivovali (predtým bol bohatý – T. Š.). Pohreb si zabezpečím sám, lebo ja sa dám spáliť. Keď to nepodpíšu na MNV, ja to vybehám aj tak. Viete, ja by som neodchádzal, ale čo keď sa mi tá nemoc zhorší? Aby som bol zachránený... Nás vyšetruvali v psychologickú, tam hovorili, že je to dobré, tam mám izbičku, aj stravu celodennú. Viete, ja by neodchádzal, ale čo ja v tom dome sám, keď dostanem porážku? Aby ma zachránili!“

c) Vzťahy obyvateľov lazov k centru obce boli založené na neustálom porovnávaní. Sociálne rozdiely (lazy chudobné a centrum relatívne bohaté) plodili nevraživosť. Prejavovalo sa to vo vzájomnom podceňovaní. „Dedinári“ považovali „lazanov“ za zaostalých a opačne. Jedni nad druhých sa vystatovali. Faktom zostáva, že obyvatelia lazov boli konzervatívnejší v obliekaní. Dlhšie sa u nich udržal tradičný odev, ktorý

v dedine rýchlejšie podliehal módnym zmenám. Napr. na ženskom kroji sa pôvodne mašle nenosili, iba šnúrky. Mašle začali nosiť bohatí. Neskôr začali „dedinárky“ nosiť tmavomodré šaty, a preto ich posmešne nazývali „svetláčky“. Sociálne rozdiely sa zdôrazňovali aj dĺžkou závoja na podvike (šate). „Tá čo mala dlhý chvost, to bola bohatá. Čím dlhší, tým bohatšia. Chudobná si dlhý chvost nemohla dať.“ Tiež sa odlišovali veľkosťou výšiviek: „Bohaté mali veľké výšivky, oni si to mohli dovoliť. Mali naširoko šorec vyšíť. Odlišovali sa aj podľa pásov na kroji.“

V prípade Valaskej Belej sociálna diferenciácia je v širšom poňatí zároveň aj teritoriálnou diferenciáciou, keďže lazy v očiach dedinčanov predstavovali homogénny celok „zaostalých, hlúpych a chudobných ľudí“. Uvedená sociálna diferenciácia však nebránila vo vzájomnej komunikácii obyvateľov obce. Dve hlavné centrá stretávania sa ľudí, kostol a krčma, plnia svoju prioritnú úlohu dodnes. „Všetci lazania zišli dolu do dediny; a pritom chodili bosí, obuli sa až pred kostolom“; „Žilo tu toľko ľudí, že bývali omše dve a volakedy aj tri. Chlapi sa vystrojili do kostola, ale boli za kostolom, tí do kostola málo chodili. V krčme bývali od rána do večera. To sa išlo až navečer pešo domov“; „Tu bolo veľa krčiem a v každej hrala muzika. Keď sa im v jednej nepáčilo, išli tancovať do druhej“; „Bola to hlava na hlave. Dávali aj na borg a potom len pripisovali úroky z úrokov“.

Jednotlivé výpovede dokumentujú, že krčmy v danom období bývali spoločenským aj kultúrnym centrom. Bez výnimky boli navštevované všetkými dospelými obyvateľmi. Krčma bola neutrálnym územím a vstup do nej nebol obmedzený ani príslušnosťou k pohlaviu, ani príslušnosťou k lazu. V centre dediny boli dve krčmy; tie boli križovatkou vzájomných kontaktov väčšiny obyvateľov, hoci tieto kontakty boli jednosmerné – zhora dolu. „Dedinári“ chodievali na lazy veľmi málo, ba niektorí tam neboli nikdy v živote. Pokiaľ sa podarilo dievke z lazov vydať sa do dediny, mužova rodina jej zvykla brániť v návštevách rodného lazov, tieto sa uskutočňovali zvyčajne tajne.

d) Súčasný stav.

S rozpadom veľkorodiny súvisí aj postupný zánik lazov a ich funkcií. Dochádza k rozrušeniu starých, zaužívaných stereotypov spôsobu života. V súčasnosti obývajú lazy prevažne starí a nevládni ľudia, ktorí žijú v hygienicky nevyhovujúcich priestoroch. Starí občania tam žijúci sú osamelí a vzhľadom na roztrúsenosť jednotlivých lazov

a ťažký terén nie je možnosť vzájomného kontaktu. Zo spomínaných dôvodov vznikajú problémy so zavedením opatrovateľskej služby, s dovozom paliva, pretože z dediny nikto nechce dochádzať na lazy.

Napriek uvedeným skutočnostiam sa však rozvíja nové využitie lazov – odkupujú a využívajú ich chalupári. Ich zásahmi sa postupne mení aj vonkajší vzhľad lazov. Na niektoré zaviedli elektrinu, dali vyasfaltovať prístupové cesty. V súčasnosti obýva lazy 500 chalupárov z rôznych oblastí Slovenska (z Prievidze, Nitry, Trnavy, Pezinka, Trenčína, Žiliny, slovensko-maďarského pohraničia, Bratislavy). Pri úpravách domov uplatňujú svojský prístup; niektorí zvýrazňujú špárovanie, ktoré vo Valaskej Belej nebolo známe, oplocujú pozemky na zlosť domácim, ktorí boli zvyknutí na spoločný dvor, vytínajú stromy, príp. okolo chalúp vysádzajú rastliny, ktoré sa tam nehodia. Podľa domácich sa z chalupárov najviac snažia udržať pôvodný ľudový ráz miestnej architektúry Bratislavčania.

Vďaka chalupárom sa začína rozvíjať i nová forma vzájomnej výpomoci: „Chalupári s lazníkmi vychádzajú náhodou veľmi dobre“ vyjadrila sa bývalá učiteľka. „Bola som u Nemčekov. Tam je len jediný majiteľ, ten Nemček a dookola všetko samé chaty, že sú radi, že tam býva aj so psami, že

im to trochu uvartuje. Ten chalupár mu dokonca chodí aj kosiť, aj hrabať cez leto. Jednu babku, od Javorčekov, si dcéra nezoberie na zimu. Ale chatári ju zoberú do Trenčína a prezimujú ju. Keď teraz býva v domove dôchodcov, tak aj odtiaľ na dovolenku len tí chatári si ju zoberú, Šnapkovú Terezku.“

Postupne dochádza aj v obci k novému sociálnemu rozvrstveniu obyvateľstva. Po zániku oknárstva – sezónneho zamestnania obyvateľstva sa v päťdesiatych rokoch 20. stor. vzťah ku sklu nevytratil ale presunul na založenie výroby brúseného skla. Vybudovaním výrobného družstva Krištál sa značná časť obyvateľov začala zamestnávať v tejto náročnej profesii. Brusiči skla sú dobre platení; zarobené peniaze väčšinou investujú do výstavby nových domov. „Krištálnici“, ako ich prezývajú, majú najkrajšie a najväčšie domy v obci. Na mieste bývalého lazú U Tantošov vybudovali novú štvrť, prezývanú „miliónová štvrť“.

Uvedených niekoľko skutočností z výskumu kopaničiarskej obce poukazuje na zvláštnosti a dynamiku života takéhoto typu lokálneho spoločenstva na Slovensku. Upozorňuje, že na prvý pohľad akoby „nemenné“ teritoriálne skupiny môžu nadobudnúť nové dimenzie pri súčasnom zachovaní svojej podstaty.

POZNÁMKY

- 1 PAIN, E. A.: Sistema territorialfných obšcností i jejo roľ v formirovanii i vosproizvodstve etnokulturných tradicij v uslovijach urbanizacii. Sov. Etnogr. 1987, č. 1, s. 10–24.
- 2 ŠVECOVÁ, S.: Spoločenské aspekty kopanicového osídlenia na Slovensku. In: Ľudové staviteľstvo v karpatskej oblasti. Bratislava 1974, s. 125.
- 3 SOUČEK, A.: Valaská Belá. Antropogeografická štúdia. Zborník MSS, Martin 1944–1948, s. 183–213.
- 4 Už v cisárskom patente zo 4. 9. 1852 v § 17 a potom

v ministerskom nariadení z 31. 12. 1855 sa spomína Valaská Belá, ktorej obyvatelia požívajú v podomovom remese zvláštne výhody. Toto im potvrdzuje aj nariadenie uhorského Ministerstva obchodu č. 11 472. V r. 1902 mohli belanskí oknári pôsobiť aj v mestách, v ktorých bol podomový obchod zakázaný, napr. v Budapešti. Oknár si za sezónu zarobil 800–1000 predvojnových korún. Kronika obce Valaská Belá.

- 5 SOUČEK, A.: c. d.

ZUR PROBLEMATIK DER TERRITORIALEN GRUPPEN

Zusammenfassung

Am Beispiel der Rodeackergemeinde Valaská Belá erläutert die Autorin die Problematik des Territoriums als einer Voraussetzung der sozialkulturellen Integration der Bevölkerung. Die Rodeackersiedlungen sind größere oder kleinere

Häusergruppen, die in der Feldmark der Gemeinde liegen und ziemlich weit von ihr entfernt sind. In der Umgebung der Gemeinde Valaská Belá wurden sie nach walachischem Recht angelegt. Die ursprüngliche Beschäftigung ihrer Bewohner

– die Viehhaltung und die Almwirtschaft
– wurde später durch den Ackerbau abgelöst, der im 18. Jahrhundert durch eine spezifische Beschäftigung, durch die Fenstermacherei ergänzt wurde, die die Bewohner als Hausierhandwerk betrieben.

Die Erforschung der territorialen Gruppen (der Rodeackersiedlungen) war darauf ausgerichtet, die Dynamik in der Entwicklung der Beziehungen zwischen den Bewohnern der Gemeinde zu verstehen. Dazu wurden folgende, aneinander anknüpfende Problemzonen gewählt:

a) die Bewertung der einzelnen Rodeackersiedlungen bzw. ihrer Bewohner durch die übrigen Glieder der lokalen Gemeinschaft; b) die Beziehungen zwischen den einzelnen Rodeackersiedlungen; c) die Beziehungen der Bewohner der Rodeackersiedlungen zum Gemeindezentrum und umgekehrt; d) der heutige Zustand der Rodeackersiedlungen, d. h. ihre Lebensfähigkeit und Nutzung in der Gegenwart.

Wie die Ergebnisse der Erforschung zeigen, a) bleibt der „Stempel“ der Zugehörigkeit zur Rodeackersiedlung an ihren Bewohnern haften auch wenn sie in einen anderen Teil der Gemeinde übersiedeln; b) die Kontakte zwischen den Einwohnern der einzelnen Rodeackersiedlungen waren minimal. Häufiger trafen einander nur die Bewohner der nächsten Rodeackersiedlungen, die gewissermaßen kleinere Zentren bildeten. Jedes dieser Zentren hatte eine Schule und ein Wirtshaus. Formen der gegenseitigen Hilfeleistungen existierten nur in den Grenzen der Familie, nicht im Rahmen der Rodeackersiedlung; c) soziale Unterschiede zwischen den armen Rodeackersiedlungen und dem relativ wohlhabenden Gemeindezentrum erregten gegenseitige Gehässigkeit.

In der Gemeinde Valaská Belá bedeutet die soziale Differenzierung im weiteren Sinn auch eine territoriale Differenzierung, weil die Rodeackersiedlungen in den Augen der Bewohner des Gemeindezentrums einen homogenen Komplex rückständiger und armer Leute darstellen. Diese Tatsache verwehrt jedoch gegenseitige Kontakte nicht. Die Kirche und das Wirtshaus waren die beiden Hauptzentren dieser Kontakte, obwohl sie vorwiegend nur in einer Richtung verliefen (von oben nach unten); d) mit dem Zerfall des Lebens in der Großfamilie hängt auch der allmähliche Untergang der Rodeackersiedlungen zusammen, denn ihre Funktion hört allmählich auf. Gegenwärtig wohnen in den Rodeackersiedlungen überwiegend alte, auf fremde Hilfe angewiesene Menschen.

In den letzten Jahren entwickelt sich jedoch eine neue Art der Nutzung der Rodeackersiedlungen als Sommerfrischen. Die neuen Landhausbesitzer, die alte Häuser in den Rodeackersiedlungen kaufen, modernisieren sie häufig ohne jegliches Empfinden und Verständnis für die ursprüngliche Verbauung, was den Unwillen der Alteingesessenen erregt. Auf der anderen Seite beginnt sich jedoch – angeregt durch viele Beispiele des menschlichen Entgegenkommens und Verhaltens der Landhausbesitzer zu den alteingesessenen Bewohnern auch eine neue Form der gegenseitigen Hilfe durchzusetzen und gute nachbarliche Beziehungen anzubahnen.

Unter dem Einfluß der Zivilisationsprozesse und infolge der neuen Arbeitsgelegenheiten verläuft gegenwärtig eine Umschichtung der lokalen Gemeinschaft und es entstehen weitere territoriale Gruppen, die allmählich neue Dimensionen annehmen, dabei aber ihr ursprüngliches Wesen bewahren.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied

Ročník 38, 1990, číslo 1–2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevićová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc., PhDr. Soňa Burlasová, DrSc., doc. PhDr. Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparíková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevićová, CSc., PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosáľová, CSc., prof. Antonín Robek, DrSc., PhDr. Peter Slavkovský, CSc., PhDr. Viera Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, št. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 26,–; celoročné predplatné Kčs 104,–

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma PNS – ÚED, Bratislava, ale aj každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS – Ústredná expedícia a dovoz tlače, Nám. Slobody 6, 884 19 Bratislava

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1990

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Академии Наук

Год издания 38, 1990 № 1–2

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора Вановичова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Лениново нам. 12

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang 38, 1990, Nr. 1–2 Erscheint viermal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und PhDr. Zora Vanovičová

Redaktion: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of the Slovak Academy of Sciences

Volume 38, 1990, No. 1–2

Published quarterly by VEDA, the Publishing House of the Slovak Academy of Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová and PhDr. Zora Vanovičová

Editor: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de l'Académie slovaque des sciences

Année 38, 1990, No. 1–2

Paraît quatre fois par an. Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et PhDr. Zora Vanovičová

Rédaction: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

Distributed in the socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia, Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, B. V., Periodical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Amsterdam HOLLAND

TELOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL V PEZINKU
 poriada dňa 4. februára 1928 u p. Demoviča

ŠIBRINKY

Ráz: jaro, leto, podzim a zima — Hudba peš. pl. č. 29
 Začiatok o 10. h. — Vstupné 20 Kčs a obecná dávka.

Dozvuky Šibrínek dňa 18. februára 1928
 „u Zeleného stromu“. — Vstupné ľubovoľné.

*Príležitostky o poroaz u s. Krupovej. — Tdto pozvánka
 platí i na dozvuky. — Len pre pozvaných.*

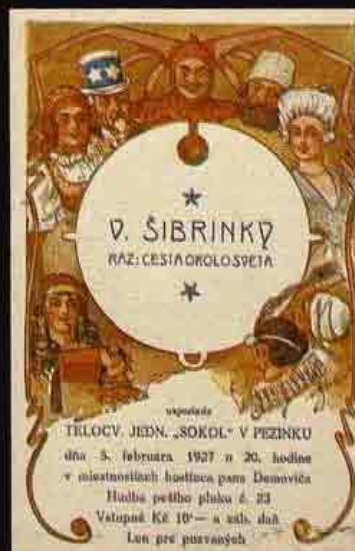
V nedelu
 1. února 1928
 v 7 hod. večer.

ŠIBRINKY

TEL. JED. „SOKOL“
 V PEZINKU

V miestnosti
 „Zeleného stromu“

Vstupné 20 Kč. Len pre
 pozvaných. Ráz:
 z pohádky do pohádky.

V. ŠIBRINKY

RAZ: CESTA OKOLO SVETA

organizuje
 TELOCV. JEDN. „SOKOL“ V PEZINKU
 dňa 3. februára 1927 u 20. hodine
 v miestnostiach hostinca pana Demoviča
 Hudba petého pluku č. 23
 Vstupné Kč 10 — a sals. daň
 Len pre pozvaných

T. J. SOKOL v Pezinku

poriada dňa 31.ho decembra 1929 v Sokolovni

silvestrovský večierok

s bohatým programom a tanečnou zábavou, na
 ktorý Vás i s ct. rodinou srdečne zve. Začiatok
 o pol 8 hod. večer. / Vstupné Kčs 5 a odznak
 Kčs 5. / Siolové zariadenie! Len pre pozvaných

Predpredaj vstupeniek u s. Krupovej.